

mgr Marta Jósewicz

Temat pracy doktorskiej: „Temperamentalne i osobowościowe korelaty autystycznej charakterystyki zachowania”

Promotor: prof. dr hab. Ewa Pisula

Streszczenie

Cechy autystyczne to zestaw specyficznych charakterystyk społecznych, komunikacyjnych i poznawczych, występujących zarówno u osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (*autism spectrum disorders*, ASD), jak i – w mniejszym nasileniu oraz liczbie – u osób z populacji ogólnej, w tym zwłaszcza u najbliższych krewnych osób z ASD. Zgodnie z teoretycznym modelem S. Barona-Cohena cechy te związane są z występowaniem ewolucyjnie ukształtowanej, wrodzonej odmienności neurobiologicznej, warunkującej nietypowe wzorce zachowań. Badanie tych cech jako jednego z elementów szerszego fenotypu autyzmu stanowi dynamicznie rozwijający się kierunek badań, w ramach którego eksploruje się m.in. powiązania między tymi cechami a innymi charakterystykami psychologicznymi.

Celem badania było znalezienie odpowiedzi na pytanie o związek między cechami autystycznymi a temperamentem i osobowością. Ponadto dążono do uzyskania odpowiedzi na pytanie o różnice w zakresie nasilenia cech autystycznych pomiędzy studentami nauk ścisłych oraz nauk społecznych i humanistycznych ($N = 208$), a także pomiędzy rodzicami dzieci z autyzmem, rodzicami dzieci z zespołem Downa oraz rodzicami dzieci rozwijających się typowo ($N = 178$). Wykorzystano Kwestionariusz Autystycznej Charakterystyki Zachowania (AQ), kwestionariusz FCZ-KT oraz kwestionariusz NEO-PI-R. Wysokie nasilenie cech autystycznych powiązane było z niską żwawością, wytrzymałością, aktywnością i wrażliwością sensoryczną oraz wysoką reaktywnością emocjonalną. Analiza regresji wykazała, że cechy temperamentalne wyjaśniały 43% zmienności w zakresie cech autystycznych w grupie studentów oraz 7% zmienności tych cech w grupie rodziców. Najlepszymi predyktorami cech autystycznych była aktywność (w grupie studentów) i wrażliwość sensoryczna (u studentów i rodziców). Cechy autystyczne korelowały dodatnio z neurotyzmem oraz ujemnie z ekstrawersją, otwartością na doświadczenie i ugodowością. Przeprowadzona analiza skupień pokazała, że osoby o małej liczbie cech autystycznych są jednocześnie żwawe, aktywne i wytrzymałe, przejawiają niską reaktywność emocjonalną oraz są ekstrawertyczne, otwarte na doświadczenie, ugodowe i charakteryzują się niskim poziomem neurotyzmu. Osoby o wielu cechach autystycznych charakteryzują się niską

żwawością, aktywnością i wytrzymałością, niską stabilnością emocjonalną oraz niską ekstrawertycznością i otwartością na doświadczenie. Analizy czynnikowe, w których uwzględniono cechy temperamentu i cechy autystyczne oraz cechy osobowości i cechy autystyczne, wskazały na częściową niezależność analizowanych konstruktyw. Ponadto wykazano wyższe nasilenie cech autystycznych u studentów nauk ścisłych w porównaniu ze studentami nauk społecznych i humanistycznych. Rodzice dzieci z autyzmem nie różnili się pod względem opisywanej charakterystyki od rodziców dzieci z zespołem Downa i rodziców dzieci rozwijających się typowo.

Słowa kluczowe: zaburzenia ze spektrum autyzmu (ASD), cechy autystyczne, szerszy fenotyp autyzmu (BAP), temperament, osobowość.